

De Geschiedenis van "Het Lied".

Inleiding:

Het meest gevoelige gespreksonderwerp bij de leden van ons koor is het repertoire. Elk lid heeft daarbij zijn eigen voorkeur. De wensen lopen uiteen van een Requiem via een operawerk tot een arrangement van een Beatlesong. Er is nooit gekozen om één genre tot onze specialiteit te maken. We zijn geen kerkkoor, ondanks het feit dat we vaak in kerken zingen, we zijn ook geen operakoor, hoewel we toch vaak opera zingen. Het is gebleken dat we in de 155 jaar van ons bestaan zowat alle genres die door een mannenkoor gezongen kunnen worden op het repertoire hebben gehad.

Tussen het begin, het liedertafel repertoire van de 19^e eeuw, tot aan "A Mass for Peace" van Karl Jenkins in de 21^e eeuw zit een hele ontwikkeling. We hebben in de tussenliggende periode ca 650 verschillende werken gezongen.

Om duidelijk te maken hoe het BM-repertoire zich in die jaren heeft ontwikkeld is het noodzakelijk eerst het ontstaan van het zelfstandige lied en vervolgens de evolutie naar het typische mannenkoor repertoire te beschrijven.

De bronnen die zijn geraadpleegd:

Spectrum encyclopedie

Geschiedenis van de westerse muziek. D.J.Grout en C.V.Palisca

Bredase muziekschets van de 20^e eeuw Jack van Elewout

Smaakgids Klassieke Muziek geschreven door Aldo Druyf

125 Jaar BM geschreven door Jan Willemsen en Harry Gerritsen

In den beginne was er het lied!

De ontwikkeling van de muziek en de koormuziek in het bijzonder, moet gezien worden vanuit de stijlperiodes waarin bepaalde genres zijn ontstaan. Voor iedere stijlperiode gelden een aantal specifieke kenmerken, waardoor het mogelijk is te bepalen tot welke periode een bepaald muziekwerk gerekend moet worden.

De stijlperiodes *) die we hanteren zijn:

1. **De oudheid vanaf 600 v.C.**
2. **Middeleeuwen 600 - 1400**
3. **Renaissance 1400 – 1600**
4. **Barok 1600 - 1750**
5. **Klassiek 1750 – 1820**
6. **Romantiek 1820 – 1900**
7. **Modern vanaf 1900**

**) De jaartallen zijn grof en moeten gezien worden als oriëntatiepunt.*

"Het lied", is een vocale muzikale vorm gebaseerd op een, vaak poëtische, tekst die op muziek tot klinken wordt gebracht. De oudste vorm van de liedkunst vindt zijn oorsprong in Griekenland ca 600 v.C. Hiervan is weinig overgebleven.

In de meest oorspronkelijke vorm van het lied is de melodie eenvoudig en ligt binnen het bereik van de ongeoefende stem. In het begin waren het vooral volksliederen, wiegelieder, marsliederen en strijdlieder die werden gecomponeerd.

De oudste wereldlijke muziek die bewaard is gebleven bestaat uit liederen met teksten in het Latijn. Het vroegste genre is dat van de goliardenliederen uit de elfde en twaalfde eeuw. De goliarden waren studenten en zwervende geestelijken de zgn. "varende luyden".

Enkele moderne zettingen van die liederen zijn nog te beluisteren in de "Carmina Burana" van Carl Orff, door BM uitgevoerd in 1990 o.l.v. Peter Hermans. Bekender zijn de liederen die, in de 9^e tot 13^e eeuw, door rondtrekkende musici werden gespeeld en gezongen. Zoals de troubadour, de minstreel, de minnezanger en de bard. Deze muzikanten, veelal van adel, trekken in die tijd van kasteel naar kasteel om heldendichten en liefdesliederen te zingen. Niet religieuze muziek, soms politiek of satirisch, maar meestal amoreus en soms zelfs erotisch. Een **troubadour** is van oorsprong een Middeleeuwse kunstenaar, vooral begaafd als muzikant-dichter.

Een afbeelding van de Carmina Burana; een collectie van liederen van goliarden.

Sinds de 14e eeuw vinden we in Duitsland een vergelijkbare ontwikkeling: de minnezanger. De **minnezanger** had hetzelfde doel als troubadours/trouvères in Frankrijk, maar

de minneliederer zijn 'stijver' en minder expressief.

Een **Meistersinger** was een lid van een Duits gilde in de 14e tot 16e eeuw. De Meistersingers kwamen vooral voort uit de middenklasse. Zij borduurden voort op de tradities van de minnezangers.

Minstreel

Onder **minstreel** wordt een middeleeuwse artiest verstaan die was verbonden aan een broodheer. Hij had een vaste betrekking.

De minstreel zong liederen, maakte muziek en poëzie, vertelde verhalen, veelal over actuele gebeurtenissen en personen en voerde ook andere kunsten uit.

Minstrelen componeerden zelf of brachten composities van anderen of volksliederen.

Bard is de benaming voor de lyrische dichters en zangers in met name de Keltische talen. Zij waren de verre voorgangers van wat tegenwoordig wel 'singer-songwriter' wordt genoemd. Barden werden al vermeld door de Romeinse geschiedschrijvers.

Barden werden wel door vorsten betaald om hun eer te bezingen. Ook bezongen zij heldendaden. Het oudst bekende bardengedicht stamt uit Ierland en dateert uit de 9e eeuw. In Wales stonden de barden in hoog aanzien.

Middeleeuwen 600 - 1400

In de middeleeuwen ontstaat in Europa een eigen muziekcultuur. Vocale muziek is in deze periode belangrijker dan instrumentale muziek. Sinds de 7de eeuw werd in de Latijnse liturgie de koorzang aan een speciaal geschoolde, meestal uit priesters bestaande groep toevertrouwd, de Schola Cantorum, waaraan koorknappen werden toegevoegd.

In de Middeleeuwen en Renaissance werd religieuze muziek meestal gezongen zonder begeleiding van muziekinstrumenten. Deze stijl heet "**a capella**" (in de kapel) en werd uitgevoerd in kapel, klooster of kathedraal. Aanvankelijk waren de gezangen eenstemmig en zongen de monniken allen dezelfde melodie. Gaandeweg namen professionele componisten het van de monniken over en ontstonden er in de renaissance meerstemmige koorwerken. Aangezien vrouwen zich niet met zingen hoorden bezig te houden, bestonden de koren in de kapellen en kerken in die tijd uitsluitend uit jongens en mannen.

De gregoriaanse kerkmuziek, in de 8^e en 9^e eeuw ontstaan, verspreidt zich over heel West-Europa. Deze liturgische muziek is eigen aan de liturgie in de Katholieke Kerk. De term gregoriaans is een verwijzing naar paus en kerkvader Gregorius I de Grote (540-604) en wordt gebruikt om de kerkmuziek aan te duiden die sinds de 9e eeuw een vast onderdeel is van de kerkelijke liturgie in West-Europa. Paus

Gregorius verzamelde en ordende rond 600 de melodieën die door de monniken gezongen werden tijdens de mis. Het gregoriaanse repertoire bestaat uit melodieën die de aanwezigen in een staat van vroomheid moet brengen. De muziek kent geen majeur of mineur, geen maatsoort, geen dynamiek, is eenstemmig en wordt zonder begeleiding gezongen. Monofone muziek *). Een voorbeeld daarvan is het Credo III dat door BM tot op de huidige dag wordt gezongen.

In de 11^e eeuw ontstond een meerstemmige wereldlijke muziekliteratuur die tot de polyfonie (meerstemmigheid) van de 15^e en 16^e eeuw zou leiden.

Samenvatting Middeleeuwen:

Het tijdvak tussen 1150 en 1300 kan als een aparte periode in de muziekgeschiedenis worden beschouwd en wordt aangeduid als "ars antiqua", de oude kunst van het componeren, dit in tegenstelling tot de "ars nova", de nieuwe kunst van de veertiende eeuw. Tijdens de ars antiqua heeft de polyfonie zich snel ontwikkeld. Aan het begin van de dertiende eeuw was praktisch alle polyfone muziek *) nog religieus.

*) Onder **polyfonie** verstaat men in de muziek: gecomponeerde meerstemmigheid, dat wil zeggen, meerdere melodieën tegelijkertijd, al dan niet in verschillende stemregisters. Het basisprincipe daarbij is dat alle stemmen gelijkwaardig zijn, of althans een volwaardige rol hebben. Dit in tegenstelling tot monofonie, is één stemmig.

Polyfonie voorbeelden uit ons repertoire zijn o.a.
Messe für Männerchor B-dur van J. Rheinberger
Beati Mortui van F. Mendelsshon
Requiem in d-klein van L. Cherubini

Renaissance 1400 - 1600

In de Renaissance (wedergeboorte) vindt een opbloei plaats van alle kunsten, dus ook van de muziek. Componisten willen de donkere middeleeuwen, waarin de macht van de kerk de ontwikkeling van de muziek heeft tegengehouden, vergeten. Er mag vanaf dat moment weer genoten worden van mooie muziek. De polyfone muziek doet haar intrede.

Belangrijke componisten in de ontwikkeling van de meerstemmige muziek waren Johannes Ockeghem geboren in 1420 in Saint-Ghislain in België en **Orlando di Lasso**, geboren in 1532 in Bergen in België, beiden Henegouwers. Di Lasso was een van de productiefste componisten aller tijden. BM heeft enkele werken van hem op zijn repertoire gehad, o.a. "De sterrekens" in

de 16^e eeuw gecomponeerd en uitgevoerd in 1949 onder dirigent Wim de Rooy. Ook in 1964 bij Jo Frijters, "Bonjour mon coeur" en in 1982 bij Peter Hermans, "Tibi laus".

Andere componisten uit deze periode waarvan BM werken heeft gezongen zijn:

G.P. da Palestrina het Popule Meus voor het eerst in 1987 bij Peter Hermans.

Josquin des Prez het O Domine Jesu Christe voor het eerst in 1954 bij Louis Suijkerbuijk.

Caccini het Ave Maria voor het eerst in 2007 bij Sonja Feenstra.

Barok 1600 - 1750

Barok betekent grillig of onregelmatig. Barokke bouwkunst is herkenbaar aan de vele ornamenten. Barokmuziek erkent men aan de vele versieringen. Componisten uit heel Europa gaan naar Italië om er de laatste compositietechnieken te leren. De muziek speelt zich af aan het hof en in de kerk. De componist is een ambachtsman, die tijdig de composities voor zijn opdrachtgevers af moet hebben.

In de Barok werd gebroken met de a capella traditie van de Renaissance, door zang te combineren met instrumenten. Dat gaf meer kleur en dynamiek en er ontstonden nieuwe genres zoals het oratorium, de cantate, de passie en in Engeland het anthem*) Solostemmen, koor en orkest, zoals in opera, horen we dan ook in de geestelijke werken. Aangezien de katholieke kerk nog steeds gemengde koren verbood, werden voor de hoge zangpartijen vaak castraten en jongensstemmen ingezet.

**) Een anthem is Engelse kerkmuziek voor koren. Zoals het "King all glorious" uit het BM repertoire.*

De koorwerken van J.S. Bach staan aan de basis van de internationale ontwikkeling tot dan toe van de koormuziek. In zijn koorwerken werden de sopraan- en altpartijen nog door jongensstemmen uitgevoerd. Bach was **cantor** *) in Leipzig en heeft met zijn koorwerken, cantates, oratoria en passies een zeer grote invloed gehad op de ontwikkeling van de koormuziek in het algemeen.

**)Een cantor (van het Latijn cantare = zingen) is een zanger, voorzanger of de leider van de zang in kerken.*

Rooms-Katholieke Kerk

In de vroegchristelijke kerk was de cantor de zanger die de solistische gedeelten van het proprium (de reeks wisselende gezangen van de mis) voordroeg.

In de Middeleeuwen ging deze naam over op de leider van het koor, de schola cantorum.

Bij de katholieke hervorming na het Concilie van Trente speelden de jezuiten een belangrijke rol.

De jezuiten waren onder andere werkzaam in het onderwijs. Al snel ontdekten zij de waarde van geestelijke liederen als hulpmiddel bij de religieuze opvoeding en vorming van het volk. Onder invloed van de jezuiten verschenen enkele Duitse liedbundels. Met name Petrus Canisius (1521-1597), afkomstig uit Nijmegen maar werkzaam in Duitsland, speelde hierbij een

stimulerende rol.

De meerstemmige Latijnse kerkmuziek ontwikkelde zich in de achttiende eeuw tot de grote symfonische missen zoals we die kennen van J. Haydn en W.A. Mozart onder andere de "Krönungsmesse". Deze mis is uitgevoerd door BM in 2002 in de Pontificale Hoogmis in de St.Pietersbasiliek in Rome i.s.m. Zeeuwse Koorschool en orchestra della Regione di Lazio.

Protestantisme

Ten tijde van de reformatie (16e eeuw) kreeg de cantor in Duitsland de algehele muzikale leiding in de Lutherse Kerk.

Deze taak vervulden onder andere Georg Philipp Telemann in Hamburg en Johann Sebastian Bach aan de Thomasschule en de Thomaskirche in Leipzig.

In deze periode kwam ook de Opera tot ontwikkeling. In een poging de Griekse tragedie te reconstrueren, creëerde het cultureel mannenclubje Camerata uit Florence rond 1600 onbewust deze nieuwe kunstvorm. Aanvankelijk werden de teksten gedeclameerd, maar al snel werd er ook gezongen.

Componisten uit die tijd: J.S.Bach, Monteverdi, Telemann, Handel.

In Nederland bundelde Adrianus Valerius (1570-1625) een aantal volksliederen en christelijke gezangen, gepubliceerd in zijn "Nederlandsche gedenck-clanck".

Naast wereldlijke liederen, o.a. over de Tachtigjarige Oorlog, schreef en publiceerde Valerius ook verschillende christelijke gezangen. In het Liedboek voor de Kerken zijn er nog steeds een tiental opgenomen.

Klassiek 1750 – 1820

In deze periode begint de musicus onafhankelijker te worden. Het muziekleven verplaatst zich meer en meer naar openbare zalen. De gewone burger kan een kaartje kopen voor een concert en de volgende dag in zijn krant de recensie lezen. In Duitsland ontwikkelde het lied zich verder door toonzettingen van gedichten van o.a. Goethe en Schiller door componisten als Reichardt en Carl Friedrich Zelter. In het begin van de 19^e eeuw onderging de positie van de liedkunst een belangrijke verandering. Dankzij de schepping van het romantische lied door Franz Schubert werd het lied een werkelijke kunstvorm.

De zangpartij van Schuberts liederen bracht met behoud van het melodische karakter de tekst tot uitdrukking. De begeleiding vertolkte de stemming van het gedicht in plaats van uitsluitend als harmonische ondersteuning van de zangpartij te dienen. Dit komt goed tot uitdrukking in "Die Forelle" wat BM regelmatig heeft gezongen voor het eerst in 1902.

Belangrijke liedcomponisten uit deze periode zijn naast Franz Schubert o.a. Haydn, Mozart, Cherubini en Beethoven. Hoewel het koorlied minder mogelijkheden heeft voor de uitdrukkingswijze dan het sololied kwam dit in de 19^e eeuw echt tot leven.

In deze tijd ontstaan de eerste zangverenigingen zoals de Berliner Singakademie (1790) en de Liedertafel (1809) door Carl Friedrich Zelter.

De naam "Liedertafel" is afgeleid van de door Zelter georganiseerde bijeenkomsten met zijn artistieke vriendenkring die bestond uit componisten, beroepszangers en dichters. Gezeten aan de stamtafel, al of niet met een sigaar in de ene en een glas cognac in de andere hand werden door de mannen romantische en vaderlandslievende liederen gezongen.

In navolging ontstonden in België en Nederland ook gezelschappen, waarin mannen, gezeten rond de tafel, onder het genot van een glas bier en onder leiding van de liedmeester, liederen zongen.

Uit deze zanggroepen ontstonden de mannenkoren die stap voor stap steeds serieuzer te werk gingen. Stond eerst de onderlinge vriendschap en gezelligheid centraal, later werd de artistieke prestatie het belangrijkste aspect. De mannenkoren gingen wekelijks repeteren ten behoeve van een openbare uitvoering waarbij publiek aanwezig was.

De oudste Nederlandse mannenkoren zijn: KMK Cecilia opgericht 1837 in Vaals, Koninklijke Zangvereniging Rotte's Mannenkoor 1854, de Koninklijke Zangvereniging Nijmeegs Mannenkoor 1859 en de Koninklijke Zangvereniging Breda's Mannenkoor opgericht in 1865. Nederlands oudste mannenkoor is het "Koninklijk Haarlems Mannenkoor Zang en Vriendschap" uit Haarlem.

Het koor werd op 20 februari 1830 opgericht door de muzikale hoefsmid J.E. Schmitz, die het koor het motto meegaf: Het doel van ons gezamenlijk pogen, is zang door vriendschap te verhogen. In Nederland zijn de meeste mannenkoren aangesloten bij het KNZV, het Koninklijk Nederlands Zangers Verbond. Zie www.knzv.nl.

In 1750 componeerde Gluck in Wenen zijn eerste hervormingsopera's. Hij probeerde de opera daarmee dichterbij de mensen te brengen. Mozart ging mee in die stijl en componeerde komische opera's. In Italië drongen deze hervormingen ook door. Hiermee begon de glorieperiode van de Italiaanse opera.

Ballade. Tegen het einde van de achttiende eeuw ontstond de "Ballade". De meeste ballades waren vrij lange gedichten waarin de vertelling werd opgehangen aan romantische avonturen en bovennatuurlijke voorvallen. De ballade heeft een verhalend karakter. De ballade gaf het begrip lied een nieuwe dimensie. De begeleidende pianopartij ontwikkelde zich van eenvoudige begeleiding tot een zelfstandige partij.

Romantiek 1820 – 1900

Het gevoel overheerst in de muziek en grenzen worden opgezocht. Veel dynamiek en dramatiek. De natuur werd geïdealiseerd en de nadruk lag op het ongerepte en pittoreske.

In die tijd ontstonden de muzikale landschappen van Haydn's "Die Jahreszeiten", Beethoven's "Pastorale" en de "Frühlings Symphonie" van Schumann.

De muziek wordt zo complex dat er voor het orkest of het koor **een dirigent** komt te staan. Componisten laten zich niet alleen inspireren door de natuur maar ook door literatuur en de nationale volksmuziek. Ook gingen musici zich richten op de muziek van het nabije verleden. Zo voerde Mendelssohn in 1829 in Berlijn voor het eerst sinds lange tijd Bach's "Matthäuspassion" uit.

Met het ontstaan van uit de burgerij gevormde profane koren in de 18de eeuw werd het gemengde koor van mannen- en vrouwenstemmen algemeen. Terwijl in de 18de en 19de eeuw de betekenis van de kerkelijke koorzang wat terugliep, beleefde het oratorium een bloeiperiode. Ook het koorlied voor mannen- en gemengd koor werd

veel beoefend. Belangrijk daarin waren

Schubert, Brahms en Bruckner.

Pedro Kneepkens noemt in zijn boekje "BM Door Romantiek Gedreven" Schubert een grootleverancier. BM heeft tot nu toe 16 werken van deze componist op het repertoire gehad.

Van **Johannes Brahms** zingen wij nog steeds zijn Wiegenlied wat voor het eerst in 1906 door BM is uitgevoerd. In 1918 stond de Altrhapsodie al op het programma.

Van **Anton Bruckner** hebben we in 1987 Trösterin Musik uitgevoerd. Een voorbeeld uit ons huidige repertoire van deze periode is het Hallelujah van G.F. Händel.

Het lied en de opera vierden hoogtij.

In dezelfde tijd dat Verdi in Italië triomfen vierde met zijn tragische opera's maakte Offenbach in Parijs furore met zijn opera parodieën. Deze satires namen vaak de serieuze opera op de hak. Zo ontstond de "**Operette**", letterlijk operaatje.

Componisten: Hummel, Von Weber, Rossini, Schubert, Donizetti, Mendelssohn, Schumann, Liszt, Wagner, Verdi, Gounod, Brahms, Bizet, Dvorak, Massenet, Grieg, Fauré en Hugo Wolf.

Professionele musici en amateurs.

In de romantische periode werd ook de tegenstelling tussen de professionele musici en de amateurs groter. De maatstaven voor de professionele uitvoeringen werden steeds hoger en de virtuositeit nam toe. Daartegenover stond het instrumentale of vocale amateurgezelschap dat rond de piano favoriete melodieën zong, muziek als liefhebberij.

Voorbeelden uit die periode die BM nog op het repertoire heeft zijn, Cantique de Jean Racine van G. Fauré en Landerkennung van E. Grieg.

Modern vanaf 1900

Rond 1900 is er een breuk in de muziek. Een nieuwe lichter componisten is van mening dat er geen vernieuwing meer mogelijk is zonder rigoureuze veranderingen. Zo ontstaan nieuwe stijlen. Bestonden de koren uit de begintijd van de koortraditie voornamelijk uit professionele zangers, later werd het zingen in een koor steeds populairder bij amateurs. In de 20^e eeuw is er een uitgebreide koorcultuur ontstaan. Dramatische gebeurtenissen in de 20^e eeuw kleuren sommige muziekstukken. Er worden eigen klankwerelden gecreëerd zoals door Kurt Weill waarbij het onderwerp vaak zeer indringend en confronterend kan zijn.

Voorbeelden uit het repertoire van BM: Berliner Requiem van Kurt Weill, de Polni Mše (Veldmis) van B. Martinů en A mass for peace van K. Jenkins.

Andere componisten uit deze periode waarvan BM werken heeft gezongen zijn Janacek, Kodaly, Poulenc, Orff, Gershwin, Weill en Rachmaninoff.

Koormuziek.

De negentiende-eeuwse koormuziek is in drie groepen te verdelen:

1. Koorliederen met de melodie in de hoogste stem of korte koorwerken die a capella of begeleid door piano of orgel worden gezongen, meestal op wereldse teksten.
2. Muziek op liturgische teksten of voor gebruik tijdens kerkdiensten.
3. Werken voor orkest en koor meestal met een of meer solisten. Afhankelijk van het onderwerp van de tekst spreekt men van "oratorium" of "cantates".

Meester op het terrein van de cantate was Johannes Brahms. Zijn werk telt vele korte, doorgaans ongebeleide liederen voor vrouwenkoor, mannenkoor of gemengd koor, naast een aantal composities voor koor en orkest.

Een van de mooiste koorwerken de "Rhapsodie voor alt en mannenkoor" ook wel kort aangeduid als "Altrhapsodie" heeft BM voor het eerst in 1955 uit gevoerd o.l.v. Louis Suijkerbuijk. Ook Marcel Verhoeff heeft dit werk in de jaren 90 van de vorige eeuw weer op het repertoire genomen.

Kerkmuziek.

In het begin van de 19e eeuw kwam de beste katholieke kerkmuziek van Luigi Cherubini en van Frans Schubert. Aan protestantse en anglicaanse zijde verdienen de psalmen van Mendelssohn en de anthems van S.S.Wesley vermelding. In Rusland was Dmitri Bortnjansky die vanaf 1796 de keizerlijke kapel in Sint Petersburg leidde, de componist die een nieuwe stijl

in de kerkmuziek ontwikkelde. Deze stijl was geïnspireerd op de modale gezangen van de Russisch orthodoxe liturgie.

BM heeft van hem vele werken op het repertoire o.a. Tebe Poem, Kolj Slawjen en Mnogaja Ljeta.

BM in Breda.

In de 19^e eeuw ontstaan de koren zonder enige religieuze binding. *“Het Breda’s Mannenkoor is het meest typerende voorbeeld hiervan”*, schrijft Jack van Elewout in zijn *“Bredase muziekschets van de 20^e eeuw”*, Breda’s Mannenkoor is de oudste nog bestaande zangvereniging van Breda. **Een citaat** uit *“125 jaar Koninklijke Zangvereniging Breda’s Mannenkoor”* geschreven door Jan Willemsen en Harry Gerritsen.

Volgens het gedenkboek dat naar aanleiding van het 50-jarig jubileum in 1915 verschijnt, ontstaat het plan tot oprichting van een “mannenzangvereniging” in de boezem van het kerkkoor van de St. Barbara in de Tolbrugstraat. Op 5 oktober van het gedenkwaardige jaar 1865 komen daarop de heren J.A.J. van Kalken, G.F.P. Rosu, A.Schavier, F.H.M. Smits en H. Verkaar bijeen. Na enige beraadslagingen

besluiten zij tot de oprichting van Breda's Mannenkoor en worden de heren Smits, van Kalken en G. Rosu respectievelijk tot president (=voorzitter), secretaris en directeur (=dirigent) van de nieuwe vereniging benoemd.

Naast BM vind je in het Bredase nog Princenhage's Mannenkoor en Mannenkoor Heerenleven, maar dan heb je het wel gehad. Waarbij Heerenleven een totaal ander repertoire brengt.

In Breda en de omliggende dorpen zijn minstens 60 koren te vinden.

Er is dus voor elk wat wils. Je kan kiezen uit een operakoor, diverse gemeente koren, barbershopkoor, muziektheaterkoor, concertkoor, dames- en heren- kerkkoren, vocaalensembles, jongerenkoren, kamerkoren, vrouwenkoren, seniorenkoren, jongenskoor, popkoor, shantykoor, smartlappenkoor, Bachkoor, en meerdere zanggroepen.

Elke vereniging heeft zijn eigen repertoire.

BM heeft een heel breed repertoire, zij zingen alle stijlen van Bach tot de Beatles.

De ontwikkeling van het BM-repertoire van 1865 tot 2020.

In het boekje "BM, DOOR ROMANTIEK GEDREVEN" van Pedro Kneepkens is al veel over ons repertoire geschreven. Ik ga dat niet opnieuw doen. Ik probeer op enkele plaatsen nog wat toe te voegen en wat gaatjes te vullen.

Het repertoire uit de beginjaren van BM bestaat hoofdzakelijk uit werken die in de categorie "Liedertafel" thuishoren. Het was eind 19e eeuw en begin 20e eeuw gebruikelijk dat er liederen werden gezongen van levende componisten ofwel eigentijdse koormuziek. In die tijd werden er vele werken voor mannenkoor gecomponeerd. Vooral de Duitstalige componisten waren hierin zeer actief.

In Nederland waren componisten als Coenen, Heinze, Hol, Verheij, Verhulst en de Vlieghe zeer bekend en lange tijd gezichtsbepalend voor BM, maar nú, in de 21^e eeuw, grotendeels vergeten. Alleen de liederen van Hol, zoals "In een blauw geruite kiel", "De paden op de lanen in" en "Waar de blanke top der duinen" worden als kinderlied nog wel gezongen.

Dirigenten met grote invloed op het BM-repertoire.

Wim de Rooij, dirigent van 1948 tot 1952, neemt qua repertoire definitief afstand van de 19e eeuw. Hij wordt echter al snel ziek en kan daardoor de nieuwgekozen richting niet voortzetten. Zijn opvolger, Louis Suijkerbuijk, gaat op de ingezette weg verder.

Louis Suijkerbuijk (kenmerk: vernieuwer)

Suijkerbuijk, dirigent van 1952 tot 1961, sluit de "Liedertafelperiode" daadwerkelijk af!

Onder zijn leiding wordt van 1952 een totaal nieuw repertoire ingestudeerd.

Eerste Negro-spiritual: Nobody knows, Go down Moses
Eerste Russische werken: Wolgalied, Platofflied en De twaalf rovers.

Van Beethoven: Het Slotkoor uit de 9e symfonie.

Operawerken: Allegri beviam uit Ernani van Verdi, het Jägerchor uit Der Freischütz van von Weber. Van Brahms de Altrhapsodie. En van Kodaly de Psalmus Hungaricus.

Louis Suijkerbuijk was bevriend met de componist

Oscar van Hemel (1892-1981) die vanaf 1918 muziekleraar was aan de muziekschool in Bergen op Zoom in de vakken, viool, piano en muziektheorie. Oscar van Hemel was van oorsprong een Belg die in de Eerste Wereldoorlog als vluchteling naar Nederland was gekomen. Het zou dus goed kunnen dat Oscar van Hemel zijn muziekleraar is geweest. Suijkerbuijk voerde met BM twee werken van hem uit. BM werkte onder zijn leiding ook samen met het opdat moment beroemde Nederlandse duo, violist Herman Krebbers en pianist Marinus Flipse.

Er is dus een BM-periode vóór Suijkerbuijk en ná Suijkerbuijk.

In de periode vóór hebben de opeenvolgende dirigenten tot 1949 een typisch liedertafel repertoire uitgevoerd. Enkele uitzonderingen waren het Soldatenkoor uit Faust van Gounod voor het eerst gezongen in 1866, Festgesang an die Künstler van Mendelssohn in 1874, het Matrosenchor van Wagner in 1934 en de Altrhapsodie van Brahms in 1918. Deze laatste werken zijn nog steeds populair in ons repertoire. Ná Suijkerbuijk hebben vrijwel alle dirigenten met hun eigen voorkeuren een stempel op het BM-repertoire gedrukt.

Het verhaal Louis Suijkerbuijk heeft nog een toelichting nodig. In het boek 125 jaar BM van Jan Willemsen en Harry Gerritsen staat in bijlage 13 een zeer summiere cv van Suijkerbuijk. Meer was er bij het schrijven van dat boek niet bekend.

Ondergetekende is gaan zoeken, op het internet, bij de gemeente Bergen op Zoom, bij de oudsecretaris van het ter ziele gegane Bergen op Zooms Mannenkoor etc.

Nergens geen gegevens over geboorte, overlijden, opleiding etc. van deze voor BM belangrijke dirigent te vinden. Tot in 2014.

Tijdens een receptie in Breda werd Hans Talboom door een mevrouw aangesproken. "U bent toch van het Breda's Mannenkoor"?

Op het bevestigende antwoord vervolgde zij:

"Mijn opa is daar lang geleden nog dirigent geweest".

Op de vraag wie haar opa was antwoordde zij: Dat was "Louis Suijkerbuijk, mijn moeder is zijn dochter en woont al 40 jaar in Ulvenhout".

Hans wist van mijn zoektocht en stuurde mij per omgaande het telefoonnummer van Mevr. Gisèle Suurmeijer-Suijkerbuijk.

Kort daarna heb ik samen met Pedro Kneepkens een zeer geanimeerd gesprek in huize Suurmeijer gehad. Het bleek dat Louis volledig autodidact was en reeds als 15-jarige, in korte broek, als dirigent voor het kerkkoor in Roosendaal stond.

Otto Deden (kenmerk: religieuze muziek)

Otto Deden, dirigent van 1965 tot 1973, was vooral aanhanger van het geestelijk lied waaronder een aantal eigen composities. Hij begon met het kerstrepertoire, o.a. de Poolse Kerstliederen. Otto Deden startte de traditie van de Kerstconcerten. Ook werden onder zijn leiding delen uit de Polni Mše (Veldmis) van B. Martinů uitgevoerd.

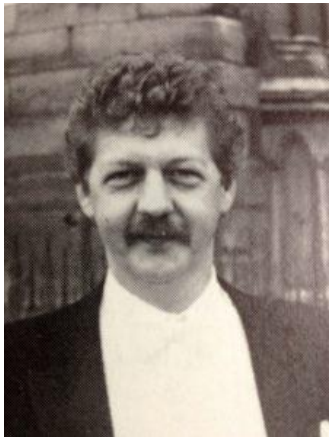
Otto Deden was erg enthousiast over de klankkleur van BM. Hij maakte diverse keren de opmerking dat hem de warme klank zo opviel. "Veel warmer dan de Hollandse koren die ik gewend ben". De componist en dirigent Otto Deden heeft in opdracht van de gemeente Breda het werk "Mysteria", ter ere van 100 jr. BM, gecomponeerd. Bekende werken van Deden door BM uitgevoerd zijn o.a. "Ballade van de bezemsteel", "Het lied van de hamer" en "Chanson Bachique".

Jan Verbogt (kenmerk: zacht zingen en grote werken met orkest)

Jan Verbogt, dirigent van 1977 tot 1980, pakte grote werken aan zoals het Requiem van Cherubini, de Herdersmis van Jan Ryba en de Mount of Three Lights van B. Martinů. Daarnaast enkele zeer intieme Engelse koorwerken zoals: Adieu sweet amaryllis, The nightingale, In the merry month of may en Though Philomena lost her love. Met deze werken toonde Jan Verbogt aan dat je ook met een grote groep zangers zeer zacht en zeer intiem kon zingen. Bij de grote werken, Cherubini en de Herdersmis werd BM begeleid door een symfonieorkest.

Peter Hermans (kenmerk: Schubert, pianobegeleiding en eerste populaire werken)

Peter Hermans, onze eerste Belgische dirigent, was dirigent van 1981 tot 1991. Hij is de kampioen onder de dirigenten waar het gaat over het brengen van nieuwe werken. Onder zijn leiding werden in 11 jaar tijd niet minder dan 73 nieuwe werken ingestudeerd. Kwalitatief niet altijd optimaal. Peter was een groot bewonderaar van Schubert. Er zijn door hem 7 Schubert liederen ingestudeerd die allemaal zijn uitgevoerd tijdens de Schubertiade in 1983. **Peter Hermans liet het koor ook regelmatig begeleiden door een piano. Tot op dat ogenblik was het gebruikelijk dat BM tijdens de concerten, op enkele uitzonderingen na, uitsluitend a capella zong.**

Via zijn contacten die hij had in de Belgische muziekwereld hebben we samengewerkt met het orkest van de Vlaamse Opera waarmee we The Bells van Rachmaninoff hebben uitgevoerd. Een van de hoogtepunten tijdens het dirigentschap van Peter Hermans was de uitvoering, i.s.m. het Toonkunstkoor en de Harmonie van Thorn, van de Carmina Burana van Carl Orff. Met Gerrit den Braber maakte BM een cd met werken gearrangeerd door Fred Snel. Een eerste stap naar een meer populair repertoire.

Marcel Verhoeff

(kenmerk: grote werken, opera en samenwerking met andere ensembles).

Marcel Verhoeff, dirigent van 1992 tot 2007, bracht nieuw elan in het koor. Hij begon met het instuderen van een serie operawerken. Er werd samenwerking gezocht met Oost-Europese operagezelschappen zoals de Nationale Opera Moldavië en de Roemeense Staatsopera Cluj-Napoca. Door deze combinaties werden de keuzemogelijkheden in het operarepertoire zeer breed. Genoemde gezelschappen bestonden uit een symfonieorkest, een gemengd koor en gerenommeerde solisten. Daardoor waren we in staat de mooiste operawerken in Breda uit te voeren.

Marcel Verhoeff was de eerste dirigent die nadrukkelijk samenwerking zocht met andere gezelschappen. Zo

werkten we ook samen met het Bredase Operakoor, diverse

pianisten, organisten, koperensembles, een kamerorkest, een symfonieorkest, de Koninklijke Militaire Kapel en speciaal voor ons samengestelde ensembles.

Daarnaast zijn onder leiding van Marcel grote werken ingestudeerd zoals de Polni Mše (Veldmis) van B. Martinů, uitgevoerd in Praag en de Grote Kerk in Breda in aanwezigheid van kroonprins Willem Alexander in 1994 en nogmaals in 2003 in aanwezigheid van HM Koningin Beatrix. De Krönungsmesse van Mozart, uitgevoerd in Rome, Vilnius en Wrocław en driemaal in Breda. De Messe in B-dur opus 172 van Rheinberger en is het Kerstrepertoire aanmerkelijk uitgebreid wat resulteerde in een

cd-opname in de Kapel van Saint-Louis in Oudenbosch in 1994. Kortom Marcel nam afstand van het traditionele optreden.

Hoogtepunten onder het bewind van Marcel Verhoeff waren de serie van 6 concerten Night of the Proms en later Night of the Classics in het Chassé Theater.

Hans de Wit (kenmerk: balans tussen populair en klassiek).

Hans de Wit, dirigent vanaf 2008, is de dirigent die weer een heel andere muzikale voorkeur mee bracht. Onder zijn leiding werden een 20-tal "populaire" werken ingestudeerd.

Zoals o.a: Concerto Italiano, Hallelujah van Cohen, When I'm sixty-four, Fragile van Sting, Bridge over troubled water van Paul Simon.

Er is in zijn periode vooral gezocht naar een evenwicht tussen klassiek en populair.

Dat is best moeilijk, maar met A Mass for Peace , Cherubini en Mendelssohn naast genoemde populaire werken is dat goed gelukt.

BM is nu in staat om met passende muziek te zingen tijdens dodenherdenking en enkele weken later tijdens het Vólkorenfestival in Middelburg met een totaal ander repertoire. Dat is knap en nooit eerder vertoond. Deze tijd van vele luistermogelijkheden zoals You Tube, Spotify, radio en tv moet je proberen een breed publiek te bereiken. en dat is alleen mogelijk met een breed repertoire. "Voor elk wat wils". Daar is Hans in geslaagd. Het ledental is groot, het repetitie bezoek als nooit tevoren en de stemming optimaal. Hij is goed bezig!

Conclusie:

De laatstgenoemde 6 dirigenten hebben allen een eigen stempel op het repertoire gedrukt. Nieuwe dirigent, nieuw repertoire! Daardoor hebben nagenoeg alle denkbare werken voor mannenkoor in de loop van 70 jaar op het repertoire van Breda's Mannenkoor gestaan.